

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/43688>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Jan Kuys, *Stedelijke zeggenschap over de pastoor in de late Middeleeuwen. Het geval Kampen als voorbeeld van 'verstedelijking' van het pastoorsambt.*
[14(2005), 285-308]

In late medieval and early modern towns individual citizens and their town governments were actively involved in public religious life. The building of the church and its interior, for instance, became a duty of the municipality mainly. Mendicant preachers and mendicant communities were recruited by towns to cope with the pastoral needs of a growing population. Though these developments undermined the traditional position of the parish priest, he remained the formal head of the urban parish. In practice, however, the office supplied the parish priest with an income which enabled him to live elsewhere, while entrusting the daily work of the parish to a vicar to whom he paid a modest salary. Little attention has been given to the urban parish priest or vicar either in Dutch historical literature or in the literature of other countries. Consequently, little is known about the effects of the absenteeism of urban parish priests and the reactions of town governments. This article studies the case of the town of Kampen in the Eastern Netherlands. Irritated by papal provisions, the absence of their parish priest and the inadequacies of his substitutes, the town government tried to get control of the nomination of the parish priest from the beginning of the fifteenth century onwards. First the town acquired a papal privilege in 1433 requiring that the parish priest have a university degree in law or theology. From the second half of the fifteenth century there is some evidence that the town council corrected the unworthy behaviour of the vicars and the chaplains. In the first quarter of the sixteenth century the town started negotiations with the Curia in order to acquire the right of patronage. In 1531 this right was ceded to the town in return for payment by Pope Clement VII, who totally ignored the rights of the Deventer Chapter, which was the church's patron. The case of Kampen was rare, although not unique. As far as is known, the town governments of Deventer, Zwolle and Rotterdam also succeeded in getting some control over the nominations and supervision of their parish priests or vicars.

In de late Middeleeuwen en vroegmoderne tijd is in de Nederlanden en elders het verschijnsel waarneembaar dat stadsbesturen greep probeerden te krijgen op het kerkelijke en religieuze leven in hun stad. Men voelde zich verantwoordelijk voor het religieuze leven van de stadsbewoners en handelde daarnaar. Dit kwam tot uiting door bijvoorbeeld stedelijke reglementering van kerkelijke feesten en processies, stedelijke bemoeienis met de kerkbouw en kerkfabriek,

altaarstichtingen, het aantrekken van kloosters, maar anderzijds ook restrictieve wetgeving ten aanzien van kloosters. De pastoor als het formele en geestelijk hoofd van de parochie liet men lange tijd ongemoeid. Toch was er op het gedrag van de pastoors veel aan te merken, met name op hun absenteïsme en de plaatsvervangers die zij aanstelden. Pas in de vijftiende eeuw ziet men hier en daar stadsbesturen kritiek uitoefenen op hun pastoor(s) en kapelaans. Daarbij werd het recht van de collator, d.i. de persoon of instelling (klooster, kapittel) die de pastoor aanstelde, veelal gerespecteerd. Pas in het begin van de zestiende eeuw ziet men stadsbesturen pogingen ondernemen om in het bezit te komen van het collatierecht of van het recht om de plaatsvervanger van de pastoor en de kapelaan(s) aan te stellen. Dit artikel behandelt het geval van het pastoorsambt in de stad Kampen. Hier probeerde het stadsbestuur in de vijftiende eeuw greep op de, meestal elders toevende, pastoor te krijgen door aan hem, zijn plaatsvervanger en de kapelaans eisen te gaan stellen. In de zestiende eeuw slaagde men hier erin het collatierecht te kopen, waardoor de Kamper pastoor een stedelijke functionaris werd, die werd benoemd en onderhouden door de stad.